

Jansonsi Silvi: umast kodo-paigast tulõ luku pitä!

Kae lk 2

Reisimälehtüisi autoga marutamisõst Poola kipõteie pääl

Kae lk 3

Murorobot sekä päävävõtmist

Kae lk 4

Giidituuri Võrol

Võro liinan saa seo suvi kah pruuiki massulda giidituuri. Käägi liina pite saa võro vai eesti keelen üten tetä neläpääväst pühäpääväni, alostus om kell 16 liina keskpplatsi pääl.

Tuuri iistvõtjit om mitu ja minegitii om näide valli. Tuu tähendäs, et tuuri või läbi tetä mito kõrda: osalidsõ kuulva põnövit jutustuisi ja nařaliidsi johtumiisi liina esi paigost.

Edimädsõ tuuri omma joba sälätakan ja hindäle pasva tuuripäävä saa huvilinõ valli kooni 24. põimukuuni.

Täpsembät teedüst tuuri iistvõtjidõ ja teemadõ kotsilõ saa veebilehe visit.voru.ee päält.

Üts pilet, neli muusõumiläbielämist

Hainakuust lätt nellän Vana-Võromaa muusõumin valla petsädikogomisõ mäng. Kiä kõik neli muusõummi läbi kää ja ütispiledi pääle neli petsäit korjas, tuul om võimalik võita loosirattan 50euronõ Uma Meki kingikaart.

Edimält tulõ osta ütest Vana-Võromaa muusõumist ütispilet, sõs kävvü läbi neli muusõummi – Kreutzwaldi muusõum, Võromaa muusõum, Mõnistõ talorahva- ja Karilatsi vabaõhumuusõum – ja egän paigan ütispiledi pääle petsät võtta. Ütispilet üten kontaktteedüssega

jäetäs viimätsehe muusõummi ja küläline või loosivõitu uutma jäia.

Mäng kää kooni rehekuu lõpuni. Võitja loositas vällä märdikuul võro keele nädälil.

Vällä omma hõigadu Hurda Jakobi avvohinna saaja

Timahavadsõ Hurda Jakobi rahvakultuuri avvohinna saava Tarto Ülikooli rahvakultuuri-ansambli kunstinõ juht Asberi Aveli ja võrokõsõst kodo-uurja Kaldma Rein.

Statuudi perrä andas Hurda Jakobi avvohind vällä egä aasta eesti rahvakultuuri edendämise ja ütspuiõ hoitmisõ iist ütele üle Eesti ja ütele Põlva maakunnan silmä paistnulõ inemisele.

Üle-eestilidsõ preemiä saaja Asberi Aveli om olnu eesti rahvatandsu valdkunnan teküs joba 25 aastat. Tä om olnu aastit Eesti üldtandsupidodõ miiskunnan ja timä tands «Kohtumised» om timahavadsõ suurõ tandsupido kavan kah. Timä kää all toimõndas parhilla säidse rahvatandsurühmä.

Põlvamaa avvohinna saaja om aoluulasõ haridusõga kodouurja Kaldma Rein, kiä om kodokandi aoluust kirotanu nii aolehtile ku ka umaette raamatit.

Hurda-preemiä andas vällä joba 34. kõrda.

UL

Suvitsõs käänüpääväs loeti kokko 500 suidsusanna

Vana-Võromaa suidsusannu kuuntüükogo iistvõtmisõl alos-tõdi seo kevväi suidsusannu kokkolugõmist. Plaanin om kokko lukõ kõik suidsusanna ja uuri sanna kombidõ kotsilõ nii Vanal Võromaal ku terven Eestin. Suvitsõs käänüpääväs oll tiidmist korjunu jo 500 suidsusanna kotsilõ. Perimüseuurja Võro instituudist omma jõdnu üle kaia pia nelläsaa sanna kotsilõ tulnu teedüse ja pildi.

Prõllatsõs korjunu teedüs näütäs, et suidsusannu om kõgõ inämb Vanal Võromaal ja tan lähkün, mujjal Eestin om näid harvõmbalt. Silmä jääs vahtsidõ suidsusannu hul. Viimädsõ põlvkunna joosul om vahtsõst ehitet vai vannust ümbre ehitet 120 suidsusanna, noist poolõ omma ehitedü viimädsõ kümne aasta joosul. Vanõmbit ku 100 aastat om saman hulgan ku vahtsit ja inämbüs korgõ vannusõga sanna omma täämbä kah pruuugin. Läbi egäsugutsidõ aigõ omma perre ummi suidsusannu kõrran hoitnu ja üten tuuga omma sanna kombõ kah avvu seen.

Suidsusannu kokkolugõminõ kää edesi. Egä sannauma-

Vahtsõnõ savvusann Saarõmaal sai valmis timahava lehekuun. Ehitivä meistrimehe Vanalt Võromaalt.

nik saa tollõ man üten avita, ku täüt nutikitelefoni vai puutriga är e-vastamislehe. Teedüst löüd veebilehe savvusann.ee päält, sääl om videojuhatus kah abis. Õkvatii savvusannu lugõmisõ vastamislehe mano seo kruutkoodi abiga:

«Aigu om!» jõud juuri mano

RAHMANI JAN

Kalkuna Mari ello kutsut festival «Aigu om!» pidä seo aastak väikut juubõlit: säänest aigladsõmbalõ ja luudusõ-lähkümbäle elolõ kutsvat sündmüst peetäs joba viies kõrd. Timahava om festivali alapäälkiri «Juuri mano», miä tähendäs, et mitmõ tegemise omma kannõdu mikandi põltsõst perändüsest. 10.–16. piimäkuul peetävä festivali päämidse tegemise tulõva Viitinä, Rõugõ ja Paganamaa kandin.

Mari tuu timahavatsõst kavast edimält vällä vägevä küünü-kontsõrdi. Avakontsõrdi and Setomaa miis Andrelleri Iisak uma vahtsõ bändiga «Epifolium caterva», näide kõrval astva üles Vunderi Eva-Lotta ja Meistri Madis.

Tõsõ päävä küünükontsõrdil tulõva püüne pääle võro lauligu: Jaapani laulja ja helüluuja Jun Futamata üükontsõrt. Puulpääväne päiv om festivalil Viitinä päiv, kon tegemiisi jakkus nii väiküilõ ku suurilõ. Kiränik Kauksi Ülle kõnõlõs uskmalda juttõ Viitinä mõisaprovvast von Krüdennerist, üles astus Paganamaa Brass, om kohvikit, tegemiisi ja näütüisi. «Viitinän om sääne herksä kogokund. Om pallo nuuri, mu põlvkunna rahvast tulnu siiä, kõik tegevä midägi,»

Kolmandal õdagul astus Mari üles uma soolokontsõrdiga, päält tedä Tuksami Jaak

RAHMANI JANI PILT

Festivali ellokutsja Kalkuna Mari Viitinän «Aigu om!» küünü man.

ja Agana Ain ja edesi lätt viil Jaapani laulja ja helüluuja Jun Futamata üükontsõrt.

Puulpääväne päiv om festivalil Viitinä päiv, kon tegemiisi jakkus nii väiküilõ ku suurilõ. Kiränik Kauksi Ülle kõnõlõs uskmalda juttõ Viitinä mõisaprovvast von Krüdennerist, üles astus Paganamaa Brass, om kohvikit, tegemiisi ja näütüisi. «Viitinän om sääne herksä kogokund. Om pallo nuuri, mu põlvkunna rahvast tulnu siiä, kõik tegevä midägi,»

kitt Kalkuna Mari.

Pühäpäiv om festivalil Rõugõ päiv. Festivali perämädsõ päävä omma mõtsapäävä Rõugõ kandin ja Paganamaal.

Üts jago timahavadsõ festivali tegemiisist om kinonäütamine Rõugõ rahvamajan. «Kolm õdagut näütämi üükinnõ. Pühäpäävä om salalinastus, Viimse Kullari vahtsõnõ film, midä viil kinon ei olõ, ütest umakandi mehest, a ma ei või viil üteldä, kellest.» jääs Kalkuna Mari salahadsõs.

Karisöödän om vahtsõnõ kinä tandsupõrmand

NÕLVAKU KAIE

Mõnistõ ja ka Eesti lõunopiiri lähkün Karisöödän om armõdu ilusan pargin alasi jaanituld tett. Sääl om olõman tsillukõnõ kõlakoda vai laululavakõnõ ja sääl lihn ka tandsupõrmand, aga tuu jäi aolõ jo tükk aigu tagasi jalgu ja aastõid tandsiti palla maa pääl. See keväje võtti Mehkamaa kultuuriseltsi inemise mitu aastat pään kiusanu mõttõ jäl üles, et hädäste ollu vaia vahtsõt põrmadut. Tinavastatsõl jaanipidul tandsitigi vahtsõ põrmadu pääl.

Mõnistõ kandin om õks sääne kommõ ollu, et ku medägi vaia ärä tetä, a raha kostki projektist ega eelarvõst ei saa, pandas esi raha kokku ja tetäs tüü umast vabast aost palgalda ärä.

«Aprilli lõpu poolõ teimi rahvalõ üleskutsõ tandsupõr-

HASSI KRISI PILT

Pallu nuuri, virku ja vastatulõlikkõ inemiisi: kiä oll põrmadumiiskunnan, kiä toimõnd jaanipidu kõrdamineki hääs.

madu jaos raha kokku panda ja kuu ao peräst oll vajalik summa kuun.» kõnõl kultuuriseltsi üts iistvõtja Roobi Katrin. «Firma OneWood tekk materjali ostmises sõbraligu pakmisõ ja kolm kohalikku firmad aviti kah materjali ja tüüga. Kümme

mi umma Mehkamaa miist tekki tuu tüü ärä, aga kõgõ tähtsamb ja vajaligumb miis kõgõ ta ettevõtmise man oll Lindmäe Edgar,» om Katrin asjali kõlõ mehile vääga tänulik. Tä kõnõl ka tuud, et laululavakõsõ elektrivärk oll niisama hädäste

vaia vällä vaheta. Tuu tüü tekki ka Edgar üten Tootsi Jürgeniga tasulda ärä. Vajaligu materjali jaos andi raha Rõugõ vald ja üts kohalik ettevõtõ.

Üts vääga huulja ja abivalmis miis om Katrini jutu järgi ka Tammõ Piitre, kiä hoit pargil kõik aig silmä pääl, käve mitu kõrd sääl haina niitmän ja tekki piduplatsilõ pinke manu.

Raha annõtajaid oll 69 ja et mitma ettevõtte tahtsõ andjaid umalt puult tennädä, sis saije 41 andjat loosiga kingitüse. Oll vällä pant egasugust hädä ja ilusat kraami ja pääauhind oll puhkusõpakett Mäe-Kolga talu puult.

«Võit uhkõlt üldä, et nii vahtsõ pidupõrmadu ku pidu esi tekki mi, Mehkamaa inemise, kõik üten. Esinejä, söögipakja, latsilõ ja ka suurilõ inemiisle mängõ kõrraldaja olli kõik uma inemise! Nii tüü ku pidu, kõik oll umilt umilõ,» oll Roobi Katrinil hää miil.

M Ä R G O T U S

Maast ja ilmast

Nädali iist sai raadiouudissist kuulda, et timahava kasusõ kurgi kehväste. Ja et mõtsamafa saava ildampa valmis. Vanastõ üteldi, et aokirändusen om suvõl hapnõkurgihuuai, sis naatas lehen kiroutama, et kurgi omma turu pääle müüki jõudnu. Seokõrd om sis kurgijutulõ mano tulnu ilmajutt, et vihma om hulga sadanu ja tuulõ puhkva kõvastõ ja ilma omma külmä.

A olkõ taa ilm määne om, kuigimuudu lätt elo iks edesi. Kül kurgi kah kasvumajan kasusõ, maaska vereväs läävä ja või-olla saa muust aiaviläst kah asja, kuigi aigu lätt tsipa inämb ku harilikult. Mõtsa veeren valgõmbidõ kotussidõ pääl om mõnõn paigan joba peris hulga kikkasiini, kuigi nuu kah ei taha väega suurõmbas kassu, paistus, et jahheligu ilma peräst. Moro kasus siski häste ja niidumassinil om timahava kõvastõ tüüd.

Käen om suurõmb puhkuisi aig. Aig minnä küllä, uuta külä-liisi ja kävvü är mõnõl kontsõrdil vai tiatrietendusel. Ma esi looda, et jõvva seo kuu tsipakõsõ mõtsa pite roita ja mõnõ seene üles kořada. Kuigi jah, nuu kiholasõ...

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMĀ LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädali takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kirānik LUMISTE KATI and värskit mõttit,
kuimuudu egäpääväello vaeldust lõudä,
ja märgotas tuust, miä parasjago
süäme pääl.

Esierälidse päävä ja aokibõna

Kas sul om kah niimuudu, et mõni päiv ja aokipõn paistus kõrdu esierälidsema ja tähendusrikkamb ku tõõnõ?

Ma käü väega tihtsäle väikust Võrost är, suurõmbin liinun, alõvin ja küllin, lihtsäle muial. Inspiratsiooni korjama ja kirivit inemiisi kaeskõlõman.

Lehekuu lõpun teivä mullõ häädmiiit Jõgõva inemise, kiä mu luulõt, laulõ ja juttõ Betti Alveri muusõummi kullõma tulli. Nä lauli üten, tahtsõ impromänge mängi ja es pakõ päält üritüst kõrraga kodo. Nimä olõs innembi tahtnu viil mitu tunni ütenkuun viitā. Seo tekk süäme lämmäs ja naa lilli, miä mullõ säält kingiti, saiviva värski pia kuu aigu.

Minno tõmbas pia kõgõ Tarto. Trehvā sääl egä kõrd mõnt vahtsõt ja vaimopuhahust andvat inemist ja sääl om paiku, kon tunnõ, et müstiga ja Tarto vaim omma kimmäle olõman. Tarton olõ perämädsel aol tuukandi muusikidõga saanu uulidsa pääl improvisiiri. Sääne asi tuu väega hää tundõ pää-

le, ku jäiäs kullõma ja visatas vahapääl mõni rahatükene kah kitrakohvi sisse. Ma tunnõ noin paigun, et sääl omma mu inemise ja seo vagabundi-hõng, midä ma väikun Võrol kahos sukugi ei tunnõ. Ku, sis õnnõ vast mõnõ kunstnigu seltskunnan.

Näet, ei olõ ma õks viil opnu seod väikutliina nimega Võro armastama. Arvada tuuperäst, et olõ tan ülearvo pallo haigõt saanu ja naid ummi inemiisi mul tan ei olõ. Säändsit mõttõseldsiliidsi, kinka lānnü läbi tulõ ja vii, kiä kõgõ su jaos olõman omma ja sust sõnnoldagi arvo saava...

Saisi ütspäiv raudtii veeren ja müüdä lāts kolonn kuvvõ NATO tangiga. Mu seen lāts tuul aokibõnal midägi katski, pisara lihtsäle joosi. Mis maa seo ummõhtõ om?

Üts tank sudd aastakümnis häõtā satu hektārit maad. Tä sudd ka tankandin purus tetā inemiisi elosid ja hengi. Oh, Võromaa, miä sust ummõhtõ saa? Nursipalo lätt mugu laembas, soldanit tulõ kõrrast mano. Andnu Jummal seolõ paigalõ luutust ja vabahust! Et Võromaa saanu vabalt hengädä, paugutamisõ ja hirmulda.

Timahavadsõ Võro liina tiinidemärgi saa pikaaolinõ Võro kultuurielo edendäjä, harrastusnäitlejä, oppaja, jutukõnõlõja ja aoluu kirjapandja Jansonsi Silvi. No kõnõlõs tä tsipakõsõ umist mõttist ja täämbädsist tegemiisist.

Mis Sa mõtlit, ku sait teedä, et saat timahavadsõ Võro liina tiinidemärgi?

Mõtli, et kes nuu inemise kül olliva, kes minno esitivä. Edesi ma seol teemal es mõtlõ, mul omma uma tüü poolõlõ. Tiinidemärgi pääle mõtlõ sis, ku 23. põimukuul kätteandminõ tulõ, sis tulõ midägi üteldä. Üte juhu-luulõtusõ-tenovärsi tshkendil kül kah valmis. (Värss tõsõl puul pilti kasti seen – toim.)

Paistus, et Sa tüüd ei pelgä.

Mis tast pelädä. Olõ säitsme naasõ puult kasvatõt inemine. Egäüts om mullõ midägi ello üten andnu. Esä perren, kon ma kasvi, olli ma kasuimä sugulaisi silmin väega laisk tütrik. Sääne arvaminõ oll must, kotost lātsi kah tuuperäst varra är, et midägi tegemä es pidānū. Nüüd ma vist näütägi, et olõ periselt tüükās.

Ku olõt säitsme naasõ käe alt vällä tulnu, olõt opnu säänest näku kah tegemä, et tuu vai tõõnõ asi ei lāä mullõ kõrda. Olõt opnu suud kinni kah pidāmä. Vai sis, ku olõt vihanõ, mõistat tetā säänest näko, et olõ-i midägi hätä. Vai ku sullõ haigõt tetās, naaratat. Nii et ma olõ opnu mängmist. Vast olõ ma uman elon näüdelnū roh-kõmb ku lava pääl.

A kuis tuu näütlejäpisilāne külge sai?

Ma joba Haañkasõ koolin naksi näütetsõdrin üten lüümä. Sai lava pääl olla tuu, kiä tahtsõ, es piä mängmä, sai vällä näüädä äkva toda, midä ma üte vai tõsõ äsa kotsilõ mõtli. Ja kuigi lāts Kanepi koolin kah edesi. Pupitiarit teimi sääl, sis tull «Libahundi» filmine, tollõ filmi assistent jäi Kanepi kultuurimaja juhatajas, sis mi teimi sääl egäsugutsit asju.

Tävvelist olõ-i midägi, a õnnõ jaos om siski küländ veidü vaia

Tunnus, et ümbretsõõri om tävveline (ideaalnõ) elo. Kõrran ja puhta tarõ, hainalda ilosa aia, vikulda vaihõkõrra...

Mul küll nii ei olõ. Ammu sai maalõ tettüs välākūük, mõtli, et ütskõrd saa sääl, valgõ põll iin, kuukõ kütsä, a kost... Ümbretsõõri om luudus, tsirk lask, kohe juhtus, hain ja puu tolmasõ. Olõ ei aigu sääl kõik aigu kraami ja mõskõ. Peris elo om muro pääle kolinu, laud aita ja tagasi, anoma tarrõ ja tagasi.

Elo ja läbiküümisega om niisamatõ. Ku olõt päält 35 aasta (õks väega pikält) üte inemisega kuun elānū, ei kullata ja hellüta sa miist ja miis sinno egä päiv, ei kutsu sinno kassis nigu üten kuulsan laulun. Pikält kuun elānū inemise omma nigu kats vanna kõutsi: tiidvā täpsele, midä tõõnõ ütles vai kuimuudu hinnäst üllen pidā.

Võiuulevātdalrik unthõtus tugitooli ala, mõnõ tähtsä tüü jaos ei olõ aig viil lihtsäle tul-lu. Tõõsõlõ tunnus, et aig om jo ammu müüdä lānnū.

Ja kuramusõ ilm. Mõtlõt, et

RAHMANI JANI PILT

Jansonsi Silvi Teppo lōõdsatalo rehetarõ man.

Harrastusnäitlejänä olõ trehvānū mõnikõrd olõma külg küle kõrval ammõdi poolõst näütlejidega ja mullõ om selges saanu, millest ma olõ ilma jäänū. A tuu om kah selges saanu, millest ma olõ är pāsnū. Ammõdi poolõst näütlejā pühendümine om 24/7, üüsedse ringreisi jne. Võiolla olõ ma är pāsnū keskerāsusest, et olõs kutsõlidsõ tiatri lava pääl olnu üts näütlejā, kedä ütski lavastaja es olõski üles lõudnū. Ma ei mõista täpsele üteldä, a arvada olõ pāsnū hindāle tiidmāldä asjust.

Minevä aastak tull vällä Su kokko säet raamat «Võro linnaruumi lood». Kuis tuu om vasta võet ja määndse raamadu viil tulõman omma?

Raamatut trükiti 600 tükkü ja veidemb ku aasta peräst om õnnõ 88 tükkü alalõ, nii et ei olõ halvast lānnū. Järgmäne raamat, «Pidupäevade Võru», om küllendusēn, 22. põimu-kuul om Kreutzwaldi moro pääl jälleki vällänäütamine. Ku mi alostimi 2018. aastal Võro raamadu tegemist, sis edimālt oll plaan, et tulõ üts raamat. A tuu olõs saanu 700 lehekülge paks. Pidojutu – Võru Kevad, folkloorifestival, muusigakooli festivali, Eesti Bassioas – nuu saava sis tõis-

tõ raamatulõ. Kolmas raamat tulõ Võro liinan olnust Krümmēri koolist, plaan om aasta lõpus käsikiri valmis saia.

Midä piāt inemine, kiä kultuuritüüd tege, mõistma ja tiidmä ja minka rehkendāmā, et āsa tettüs saanu?

Tuuga, et sa ei pelgä inemiisi. Et olõt läbikāüjä. Ja tuud piāt kah egä kultuuritüütājā rehkendāmā, et inne tedā omma kah kõik āsa olnu ja sündinū. Toda om mullõ opānu Karusoo Merle. Ku lāät kohēgi kultuuritüüle, sis kõgõ-pāält tii hindāle selges, mis tan varrampa olnu om. Tuu vundamendi päält omma mul naa Võro liina raamadu kah kokko säedü.

Mille Sa piāt tähtsās Võro liinan olnut raamatilõ rako?

Olõ kõgõ mõtõlnu, mille piāt ütlemä «väikene Võru» ja «väikene Eesti». No midä paganat! Mille piāt võrdlõma umma asja kõik aig suurõmbaga ja tundma, et oi, ku väikukõnõ ma olõ? Tuuperäst olõ kah naid raamatit tahtnu ilmuta. Ma piāgi taad Võro ello ja aoluku suurõs āsas, tuu omgi mi hindātiidmine. Ku olõt ja elāt seo kotussõ pääl, seo kotus and sullõ elo ja hengāmise, piāt taast paigast luku kah

SUUR TENO, VÕRO, MU LIIN

Suur teno, Võro, mu liin.
Nüüd ma kummarda su iin,
ummamuudu liin, mu liin,
minoga kõik sünnüs siin.

Tsiberi murõlik tii
paistus iks meelen mul viil.
Hummuli ja Lepässaarõ
tähtsämbä mu elokaarõl.
Petserist Haankasõ kuuli.
Kanepist Tallinna kuuli.
Noist paigust ma piä ja hooli,
a Võro andsõ pääkooli.

Võro perimüs lätt hinda
eski tuul, kes är tast lindas.
Viil om selgembäst mul selgemb:
kuuntüüst sünnüs tan kõik helgemb.

Võro! Ma hooli sust väega.
Tennä Sinno katõ käega.

Jansonsi Silvi

pidāmā. Ku kõik naa inemise üles herāhtā, kiä tan omma olnu, sis taa om suur liin, suurõ kultuurieloga, suurõ tüüstüsegā, ja inemise omma tan elānū ello, mis näile om jõudu andnu.

Midä seo suvi Su ello tuu?

Kül om hää, et vihmadsõ ilma omma, sis jõvva nuu projekti är tetā, mis poolõlõ omma. Pidopäivi Võro raamat, Teppo Augusti 150. sünnüaastapāävā näütuse kokkosāadmine, jutukõnõlõmisõ programm latsifestivali aigu. Vahapääl taha vanaimā kah olla. Ja perimüstandsu festivali aigu tulõ ka raamadunäütamine ja...

Nigu nätä, igävāt pensionipõlvõ Sa pitā ei plaani?

Ku ma olli oppaja, sis kõgõ ütli, et igävāl inemisel om ikāv. Mis tuu igāvüs om, ma ei tiia. Mõnikõrd om hirm, et jõvva-i kõkkõ är tetā, mis tahat. Mul omma õkva säändse ao olnu elon, et ma taha tetā ja taha kõrraga kõkkõ tetā. Vai sis jäl ei taha midägi tetā.

A midä Sa tiit sis, ku Sa midägi ei tiit?

Vot ma sis tiigi toda mitte-midägit.

Küsse RAHMANI JAN

KÜRSA ERE PILT

KÜRSA ERE

Minipuhkus Poola kipõteie pääl

RAHMANI JAN

Mi perre gümnaasiuminoorõ olli päähä võtnu, et tulnu tetä üts vällamaareis. Et olnu vaia kävvü üts päiv Saksamaa päällinan Berliin ja pääle tuu viil kaia, kuis om elo Poolamaal. Nii es jää vanõmbil kah muud üle, ku jaaniaol tööso tegemise kõrvalõ jättä ja autonõna Poolamaa poolõ säädi. Tan omma mõnõ tähelepanõgi, miä kipõ ja sõitu täus reisi päält miilde jäivä.

Noilõ, kinkalõ autoga sõita miildüs, või Poolamaalõ sõitmist soovita külh. Hädä om muidogi tuu, et tii om pikk ja ütest paigast tõistõ jõudmisõs kulus terve päiv, a kipõtiikultuur om peris põnnõv. Leedust Kaunasõ liina kandist kooni Poolamaa lõpuni omma kipõtii valmis saanu ja saat rahumeeli 120–140 kilomeitret tunnin edesi laskõ. Kipõtii pääl tegõnese uma säädüse, et kiä kedä piät müüdä laskma ja määne sõidukibõhus valli. Suurõn plaanin om kolmõ sorti sõitjit: nuu, kiä sõitva märgi perrä, nuu, kiä 10 kilomeitret tunnin kipõmbalõ, heegeldäden niimuudu kõik aig tõisist müüdä, ja sis viil nuu, kiä kostki kipõstõ sälä taadõ ilmusõ ja sis jäl sama kipõstõ iist är kaesõ. Pruuvõsõ uma sõitmisõga olla keskmäidsi siän, pikä tii pääl om tuu kõgõ kavalamb, ei tulõ uni pääle.

Poola om põnnõv maa. Sääl om uma raha, miä om umbõsneli kõrda nõrgõmb ku euro, a tuud rahha füüsilidselt vaia ei lää, selle et egäl puol

saa kaardiga massa. Inemise omma sõbraligu, a ei mõista tihtipääle inglüse kiilt. Tuust olõ-i väega hätä, selle et nä saava peris häste võro keelest kah arvo. Näütises küsse üte kalamehe käest, kas kalla om, ja timä vasta nõogutõn: «Kalla om!» Perän mi tsipa vaidlimi latsiga, et äkki tä vasta «halloo», a mis sääl lõpus vaiht om. Poodist saimi kõik tarviliugu kraami kätte. Ku vaia, tull näpuga näüdädä, a vussi midägi es lää. Hinna olli Poolan vast tsipa madalamba ku meil.

Kats üüd ollimi kõgõ perämädsen Poola liinan vasta Saksamaa piiri – Stubicen. Väiku suurõ turuga rahulik ja armsa liinakõnõ, kon sai mõnõ maja moro pääl hanni kah nätä.

Saksamaad lätsimi kaema ütistranspordi abiga. Jalotimi umast hotellist 5 kilomeitret Oderiviirse Frankfurd raudtiijaama ja sõidimi säält rongiga Berliini. Kõkkõ tiid rong es sõida, osa raudtiist olf remonidin ja tuu vaih tull bussiga sõita. A kuigimuudu saimi toimõ.

Üts asi hiidüf Saksamaalõ jõudõn är külh: olõs nigu aon tagasi lannü. Ida-Saksamaa, inneskine DDR, olf iks viil mitmõn paigan tunda. Näütises olli mitmõn liinan alalõ Karl Marxi uulidsa, rongijama kundõteenindüst ilosti sildi, et «Taa ei olõ reisibüroo» ja «Naa tooli ei olõ mõtõldu rongi uutmisõs». Teedüsse keerolidsõ ümbreistmise kotsilõ saimi kätte viil tõõsõ kõrraga ja sis kah tõrõldi, et ammõdiveli om joba kõkkõ seletänü. Nii et jah, kontrast mi maa ja Poola om Ida-Saksamaal tävveste olõman ja mu jaos olf tuu peris uutmalda rännäk tagasi Nõvvokogo ao poolõ.

RAHMANI ELO PILDIT

Berliini liina Brandenburgi värehti.

Berliin om suurliin, kohe karvadsõ ja sulõlidsõ egäst ilma otsast kokko tulõva. Mi saimi uma väiku aoga patsiiri Unter den Linden uulidsa pääl, kon ka kuulsa Brandenburgi värehti. Olf egäsugumaidisi usu kuulutajit, kongi lähkül vist protestiti minkagi vasta, egäl juhtumisõl olli politseid kõik kotussõ täüs. Turistõ kõrval jäivä silmä pinke pääl magaja ja pudõlikorjaja. Meil es olõ kimmäst plaani, kohe minnä ja midä kaia, tuuperäst pagõsimi päält väikut jalotust ja kebäbi-süümist säält kipõstõ är.

Tagasiti pääl otsustimi massu-liidsist teiest kõrvalõ hoita ja saimi niimuudu Poola väikuist liinust läbi sõita. Trehvsimi müüdä sõitma suurõst Jeesusõ kujost Świebodzinin. Vähämbide teie pääl tullf ette inämb tiiremonti ja muud säänest, miä aigu võtsõ, a tuuiist kullu autokütüst kah veidemb. Muusiän, diislikütüst mass võtta Eestist, tan om taa peris hulga odavamb ku muialpuul.

Muidogi väsuif autoroolin puhkaminõ tsipa är kah, a võõra maa saiva nättüs ja üts esieräline reis jäl läbi tettüs.

Suur Jeesusõ kujo Świebodzini liinan Poolamaal.

Hani ja muu tarvilinõ kraam Stubicen üte moro pääl.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi perioolõmisõst ja tähendusest.

Zirk, Tsirk ja Sirk

Nimel Zirk om Eestin 194 kandjat. Tartu ja mulgi keele muudu nimekujul Sirk om kandjit 146. Täämbädsen kiräviien nimel Tsirk om 39 kandjat. Lisas om viil nimi Sirg 56 kandjaga.

Hingelugõmiisi perrä panti neide nimmi iinkäüjit *Zirk*, *Zirck*, *Zirgk*, *Zirg*, *Sirk*, *Sirck* ja *Sirg* 35 mõisan. Näist õnnõ üts *Sirk* olf Harju- ja üts Virumaal, ülejäänü olli Tartu-, Villändi- ja Võrumaal, kon sulõlidsõ eläjä tähendus 'sirg' om harilik. Võrumaal panti õnnõ z-algusõga nimmi, kon välläütlemine olf [ts-], kokku säitsmän mõisan. Harglõ Saru mõisan panti *Zirk* Kavagu talun. Hingõlugõmistõ kirutõdi *Zirg*. Rõugõ Vana-Roosa mõisan Varstu Püsniikul panti *Zirk* nimes Lõokese Juhani pojälõ Jaanilõ. Haani mõisan saiva Plaani Tsigu Jüri Piitre poja priinime *Zirk*. Vanan-Kasariisan panti Mütä talun *Mütt* ja *Zirk*. Vahtsõliina mõisan sai nime *Zirk* suurõmb suguvõsa Pältri, Kundsä, Tsäpsi ja Saarta külän. Põlva kihlkunnan panti *Zirk* Mooste mõisan,

Urvastõ kihlkunnan Urvastõ mõisa Tilsu talun, sääl kirutõdi hingelugõmistõ *Zirck*.

Võrumaa naabusõn panti Tsigu nimme viil mitu kõrda Sangastõ kihlkunnan (nellän mõisan), Otepääl (katõn mõisan) ja Võnnun (katõn mõisan). Võnnu *Zirk* tegüsi Ahja Valgõsuul ja Rasinal. Rasinal olf priinime alussõs hoobis lisanimi Tsirna (*Zirna*), minkast tetti hingelugõmistõ priinime *Zirn*, *Zern* ja *Zirgk*.

Üts huvitav Võnnu nimi om Sirge, kiränik Sirge Rudolfi suguvõsan. Tuu panti Perävala täämbädses kadunu tõsõn välten Sirga (*Sirga*, *Sirge*) lisanimi perrä. 18. aastasaal kirutõdi lisanimme ka *Zirga* ja *Zirgo*. Kallasmaa Marja om Perävala lisanimme pidänü mehenime Sergei mugandusõs.

Nimme *Sirk* panti rohkõmb Tartu- ja Villändimaal. Näütises Võrul elänü sõaväeläne ja koolijuhataja Sirgu Juhan olf peri Aru vallast Nõost. A vapso päämiisi Sirgu Artur olf uma nime saanu hoobis Virumaalt Äntu mõisast.

Eestistämisel olf üts nimeparandus Sirg > Zirk ja kats muutmist Kristova(s) > Sirk Kolga-Jaanin. Nimest Zirk üteldi ka vallahõ. Asõmalõ võeti Kaldma, Loit, Saidla, Sillat ja Sirgoja.

SAARÕ EVAR

Kümme ammõtit

Pensionär URMI AILI kirotas, et läbi terve elo om tedä saatnu tüü. Kül tull varahadsõn latsõpõlvõn alavillä kitsku ja lehmi karata, kolhoospõllu pääl kõblada ja karlauda man hainu küünü aia. A tan om juttu noist suurõpõlvõ ammõtiist, midä tä om opnu vai kon tüütänü.

Kuuvõs ammõt – aidnik

Aidnigus lätsi ma opma rohkõmb hindä jaos. Tuul aol olf kooli nimes Rāpinä korgõmb aianduskuul. Käve kavvõst-oppõn kolm aastat. Kuna mul olf sis joba maakodo olõman, olf aiandusõttiidmiisi väega vajja.

Säändse ainõ nigu botaaniga ja kasvofüsioloogia olli mullõ kerge oppi, selle et sääl olf palfo ladinakiilsit nimetüisi, mis jo meditsiiniikoolist tutva. Muidoki tulles puiõ, kasvõ ja lille nimmi ladina keelest mano oppi. Rassõmba ainõ olli kasvukaidso ja väetüse-oppus, selle et ma tarvita väetüisi veidü. Ja kasvukaidsoit ei olõ ma kunagi pruuknu. Ku kihvti panõt, sis häõtät är nii kufategijä ku häätægijä mutuka. Elä tuu uskmisõga, et luudusõn piät olõma tasakaal.

URMI AILI PILT

Aidnigus saiõn panni umma aida kasuma mitu rita Hollandist tuuduisi tulpõ.

Üte diplomitüü teie maasigakasvatusest, tõsõ aia-kujondust ja kolmas, eksäm, olle kõõgivilandusest.

Olf maiõ tagasiandmisõ aig. Pääle lõpõtamist sai proomitus nii rüä-, kesvā-, nisu-, tatri-ku ka kardohkakasvatust. Käveni veskil jahhu ja suurmit tegemän. Küdsi esi leibä ja karaskit. Leib sai kül nii nätske, et kolmandal pääväl olf paras süvvä, a karask sai hää.

Teimi kats kasvuhoonõt, kon üten olli kurgi ja tõsõn tomadi. Väetüses tõimi

hobõsõsitta, mille pääl naksi pia sampinjoni kasuma. Viil kasvatimi maasikit, mille mafost saiva talvõs hää makõ koogimoosi tettüs.

Rāpinä kooli aiast sai hindä aia jaos palfo uibit ja mafapuhmõ ostõtus. Mõnda uibut pruuvõsõ esiki puuki.

Ja muidoki olf mul illos lilliaid, kon kasvi ekä värvi tuttõ. Kuna maja uss olf põha poolõ, sis edimält saiõgi palfo lille katõlõ poolõ ust maja ette pantus. Järgmädes aastas võtsõ külmpoolõ är. Sis sai arvo, et om

võlss kotus. Osti vahtso lilli ja tei tõsõlõ poolõ majja katõlõ poolõ tiirata pikä pindre, kohe sai pantus nii mitmõaastaidsi ku suvõlille. Kõgõ rohkõmb miildü mullõ sipullilli, nigu tulbi, nartsissi ja gladioli. Viil omma mu lemmigu pujengi. Ku vähägi saa, osta egä aasta vahtso sordi mano.

Seo ammõt om minno täämbädseni süütnü. Prõlla om mul kah aiamaa, kon kasvata kõik hindä jaos tarvildisõ.

URMI AILI

SOONÕ MADLI TSEHKENDÜS

Üts tõsieluline nali

HANIMÄGI HEIDI-HELE

Tuu juhtu 1963. aasta suvõl. Meil sai keväjä pulma peetüs. Mu kangemb puul, keä Tartun zootehnikus opse, saadõti praktikale Hellenurmõ kolhoosi. Ma sis sõidi bussiga tälle küllä.

Kolhoosi kontor olf vanan puumajan, kohe ka praktikandile päävari anti. Tuu olf õks peris kolikambri, kohe vannu lagunuid asju iist är

tsusatu. Sääl olli kokku ködetü vannu ajalehti paki. Noid olf mu kaasa ladunu asõmõs antu lohkuvaonu välläsängü põhja, et vähegi kimmämbät küllealust saia.

Saimi sis pikäle visada, ku põrmadu pääl algu suur tands ja takanajamine. Kohaligu hiire otsõ mahapudenuid leeväraasõ, meä mul kõoossest luuaga kätte saamalda jäänü.

Üts aktivist mõist üles ronni ja juusk mul õkva üle nõna. Tuu

olf paras hiitumine, määnest vaidlasele kah es tahtnu.

Õdagu korssi ma hainamaa veerest lille, ku näi sääl siilikeist. Lillega vasta maad järest hindä poolõ lüüen meelüti okaskerä hindä manu. Kobisti tõse jakihõlma ja vei tarre. Eelmitse üü ehmätüs viil selgede meelen, loodi, et vahtsõnõ külaline veidü hiiri hirmutas. Tä võtõtki asja tõsitselt ja nakaš pümmen taren müüdä sainviiri nuuskma. Esi muudku vodisi tassakõiste.

Saimi joba suigata, ku hiirejaht joudse nukka, kohe olli tühä pudeli säedü. Siil tonksas edimädse vasta järgmäst ja klirinät olf terve maja täüs. Ma ai uma hää unega mehe üles ja kuuludi ultimatumi: «Kas korjat ja viit naa pudeli vällä vai toimõtat siili üle tii? Aga kõrrapäält!»

Muiduki lätš vällä tuu, kel kogu vähemb. Aga majasõbras ei ole ma näid enämb toonu.

KÕTT! MINE
ÄR KAVVÕMBALÕ!
NÄET JO, ET MA
VÕTA PÄIVÄ!

PILDI MÄRKSE VÄLLÄ REINERTI ELMO, TSEHKEND KRUISI JUSS

Latsilõ

Vastus saada **üte nädäli joo-sul** meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga:
Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

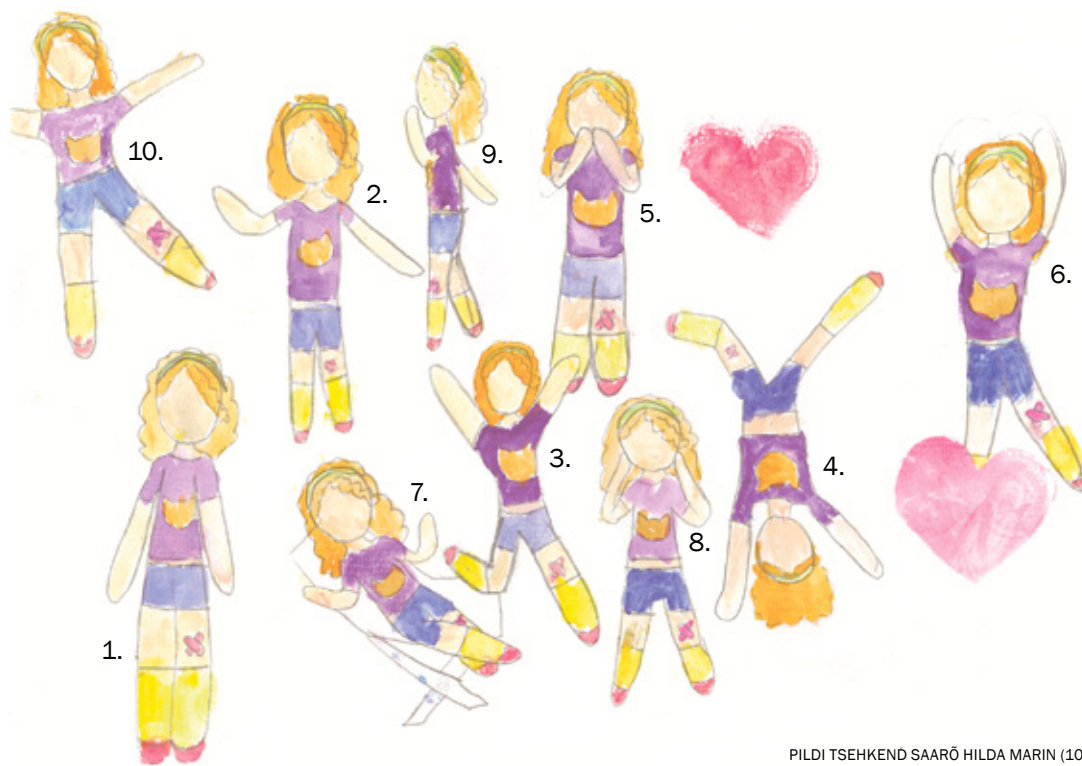
Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus:
ÜTESSÄ JAANIHUSSI.

Avvohinna saa
TIISLERI MARIO (15)
Ruusmäelt.

Midä tütlärlats määndse pildi pääl tege? Vastussit või olla' erinevit.

hüppäs, imestäs, itsitäs, laul, mäng balõriini, näütäs käega,
pikutas tooli pääl, sais, sais kässi pääl, sirotas

PILDI TSEHKEND SAARÕ HILDA MARIN (10).

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst
Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Politsei katõkaupa patrullin

Ku ma 1971. aastal Soomõn käve, näi sääl harinõmada asja: politsei kõndsõ uulidsa pääl katõkaupa. Tuu es jää üt-sindä mullõ silmä, kuuli, kuis kats turismigrupi naist toda asja umavahel kõva helüga aroti. Nä jõudsõva uma jutuga vällä sinnä, et politsei piät vast katõkaupa käümä tuuperäst, et üts mõist kirotat, tõõnõ lukõ.

Samal aol olf meil (ja ku joba meil, sis mille mitte ka

Soomõn) hariduskõrd muutunu: põhiharidus olf lännü inneskidse säitsme aasta päält katsa aasta pääle. Naisi jutt lätški edesi haridussüsteimi pääle, et mille piät nakkama aasta kavvõmb opma ku var-rampa. Lõpus jõudsõva naasõ arvosaamisõlõ, et tuu lisa-aas-tagä manopandminõ om iks väega õigõ asi. Et vast saa vahtsõ kõrraga põhikoolin selges nii lugõminõ ku kirotami-nõ ja ei piä Soomõ politsei kah inämb uulidsa pääl katõkaupa patrullin käümä.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Esiuma pido

Ma kuuli raadiost, et seo-aastadsõlõ laulu- ja tandsupidolõ nime pandminõ olf rassõ, nigu latsõlõ nime pandminõ. Lõpus võeti üts vana sõna, midä om umah luulõ-tusõh pruuknu Kareva Doris. «Esiuma» om väke täüs sõna. Kas tuust väest jakkus, et ilma-taat pidoliidsi vihmasao ja kül-mä iist hoiassi, näemi pääle pito.

«Esiuma» kand hindä

siih kõkkõ, mis meile tähtsä omma: kodo, pere, imä ja esä. Et mi kiil ja kultuur püsüsi, laul ja tands edesi elässi. Ku võidupühä aigu kõnõldi palfo eestläisi kaitsmisõ himost, sõs sinnäsamma ritta või panda tandsu- ja lauluhimo kah. Uma maa ja rahva iist saismisõs omma nuu kõik tähtsä. Selle om kimmäs, et võidutuli ja laulupidotuli saiva inne pito kokko ütes tulõs. Ilosat pito meile kõigilõ!!

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

6 kuud – 9 €, 12 kuud – 18 €,
e-arvõ püsimaasuleping 1 € kuun.

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.